

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय आरण्यके
॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

॥ हरिः ओ(४)म् ॥

नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः।
नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे बृहते करोमि।
ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

सह वै देवानां चासुराणां च यज्ञौ प्रततावास्तां
वयग्ं स्वर्गं लोकमेष्यामो वयमेष्याम इति
तेऽसुरास्सन्नह्य सहसैवाचरन्ब्रह्मचर्येण तपसैव
देवास्तेऽसुरा अमुह्यग्ंस्ते न प्राजानग्ंस्ते
पराऽभवन्ते न स्वर्गं लोकमायन्प्रसृतेन
वै यज्ञेन देवास्स्वर्गं लोकमायन्नप्रसृते
नासुरान्पराऽभावयन्प्रसृतो ह वै
यज्ञोपवीतिनो यज्ञोऽप्रसृतोऽनुपवीतिनो
यत्किञ्च ब्राह्मणो यज्ञोपवीत्यधीते यजत एव
तत्तस्माद्यज्ञोपवीत्येवाधीयीत याजयेद्यजत
वा यज्ञस्य प्रसृत्या अजिनं वासो वा दक्षिणत
उपवीय दक्षिणं बाहुमुद्धरतेऽवधत्ते सव्यमिति

Please let us know of any errors in this text.

यज्ञोपवी॑तमे॒तदे॒व वि॒प॑री॒तं प्रा॒ची॒नावी॒त॒गं
सं॒वी॒तं॑ मा॒नु॒ष॒म् ॥ १ ॥

रक्षा॑गंसि॒ हवा॑ पु॒रोऽनु॒वा॒के तपो॑ग्र॒मति॑ष्ठन्त॒
तान्प्र॒जाप॑तिर्व॒रिणो॒पाम॑न्त्रयत् तानि॒
वर॑मवृणी॒तादि॒त्यो नो॒ योद्धा॒ इति॒
तान्प्र॒जाप॑तिरब्रवी॒द्योध॑य॒ध्वमि॒ति
तस्मा॑दु॒त्तिष्ठ॑न्त॒गं हवा॒ तानि॒
रक्षा॑गस्यादि॒त्यं यो॒धय॑न्ति॒
याव॑दस्त॒मन्व॑गा॒त्तानि॑ ह॒ वा
ए॒तानि॒ रक्षा॑गंसि॒ गाय॑त्रि॒याऽभि॑मन्त्रि॒तेना॑म्भसा
शा॒म्यन्ति॒ तदु॑ ह॒ वा ए॒ते ब्र॑ह्मवा॒दिनः॑
पूर्वा॑भि॒मुखा॑स्स॒न्ध्यायां॑ गाय॒त्रि॒याऽभि॑मन्त्रि॒ता
आप॑ ऊ॒र्ध्वं वि॒क्षि॑पन्ति॒ ता
ए॒ता आपो॑ व॒ज्रीभू॑त्वा तानि॒ रक्षा॑गंसि
म॒न्देहा॑ऽरु॒णे द्वी॒पे प्र॑क्षि॒पन्ति॒ यत्प्र॑दक्षि॒णं
प्र॒क्रम॑न्ति॒ तेन॑ पा॒प्मान॒मव॑ धू॒न्वन्त्यु॒द्यन्त॑मस्तं
यन्त॑मादि॒त्यम॑भि॒ध्याय॑न्कुर्वन्ब्रा॒ह्म॒णो
वि॒द्वान्श्स॒कलं॑ भ॒द्रम॑श्रु॒तेऽसा॑वादि॒त्यो ब्र॒ह्मेति॒
ब्रह्मै॒व स॒न्ब्रह्मा॑प्येति॒ य ए॒वं वेद॑ ॥ २ ॥

यद्दे॒वा दे॒व॒हेळ॑नं॒ दे॒वा॑सश्च॒कृ॒मा व॒यम्।
 आदि॑त्या॒स्तस्मा॑न्मा मु॒ञ्चत॑र्तस्य॒र्तेन॒ मामि॑त।
 दे॒वा जी॒वनका॑म्या यद्वा॒चाऽनृ॑तमूदि॒म।
 तस्मा॑न्न इ॒ह मु॑ञ्चत॒ विश्वे॑ दे॒वास्स॒जोष॑सः।
 ऋ॒तेन॑ द्या॒वापृ॑थि॒वी ऋ॒तेन॒ त्वग्ं॑ सं॒रस्व॑ति।
 कृ॒तान्नः॑ पा॒ह्येन॑सो॒ यत्किञ्च॑नृ॒तमूदि॑म।
 इन्द्रा॑ग्नी मि॒त्रावरु॑णौ सोमो॑ धा॒ता बृ॒हस्प॑तिः।
 ते नो॑ मु॒ञ्चन्त्वे॑न॒सो यद॑न्यकृ॒तमा॑रि॒म।
 स॒जा॒त॒श॒ग्ंसा॑दु॒त जा॑मि॒श॒ग्ंसा॑ञ्ज्याय॒स॒श॒ग्ंसा॑दु॒त
 वा क॑नी॒यसः॑।
 अना॑धृष्टं दे॒वकृ॑तं॒ यदे॑न॒स्तस्मा॑त्त्वम॒स्माञ्जा॑तवे॒दो
 मुमु॑ग्धि।
 यद्वा॒चा यन्म॑न॒सा बा॒हुभ्या॑म॒रुभ्या॑म॒ष्टीव॑द्भ्याग्ं
 शि॒श्रैर्य॑द॒नृ॒तं च॑कृ॒मा व॒यम्।
 अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒न॒सो गा॑र्ह॒पत्यः॑
 प्रमु॑ञ्चतु च॒कृ॒म या॑नि॒ दुष्कृ॑ता।
 [अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒न॒सः प्रमु॑ञ्चतु
 च॒कृ॒म या॑नि॒ दुष्कृ॑ता।]
 येन॑ त्रि॒तो अ॑र्ण॒वान्नि॑र्ब॒भूव॑ येन॒
 सूर्यं॑ तम॒सो निर्मु॑मोच॑।
 येनेन्द्रो॑ वि॒श्वा अ॑ज॒हा॒दरा॑ती॒स्तेना॒हं ज्योति॑षा

ज्योतिरानशान आक्षि।
 यत्कुसीदमप्रतीत्तं मयेह येन यमस्य
 निधिना चरामि।
 एतत्तदग्रे अनृणो भवामि जीवन्नेव
 प्रति तत्तै दधामि।
 यन्मयि माता यदा पिपेष यदन्तरिक्षं
 यदाशसाऽतिक्रामामि त्रिते देवा दिवि जाता
 यदापं इमं मे वरुण तत्त्वां यामि त्वं नो
 अग्रे स त्वं नो अग्रे त्वमग्रे अयासि ॥ 3 ॥

मुमुग्धि सप्त च ॥ 3 ॥

यददीव्यनृणमहं बभूवादिथ्सन्वा
 सञ्जगर जनेभ्यः।
 अग्निर्मा तस्मादिन्द्रश्च संविदानौ प्रमुञ्चताम्।
 यद्धस्ताभ्यां चकर किल्बिषाण्यक्षाणां
 वग्नुमुपजिघ्नमानः।
 उग्रं पश्या च राष्ट्रभृच्च
 तान्यप्सरसावनुदत्तामृणानि।
 उग्रं पश्ये राष्ट्रभृत्किल्बिषाणि
 यदक्षवृत्तमनुदत्तमेतत्।
 नेत्रं ऋणानृणव इथ्समानो यमस्य

लोके अधिरञ्जुराय।
 अवं ते हेळ उदुत्तममिमं मे वरुण
 तत्त्वां यामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने।
 सङ्कुसुको विकुसुको निर्ऋथो यश्च निस्वनः।
 ते(२) ऽस्मद्यक्ष्ममनागसो दूरादूरमचीचतम्।
 निर्यक्ष्ममचीचते कृत्यां निर्ऋतिं च।
 तेन यो(२) ऽस्मथ्समृच्छातै तमस्मै प्रसुवामसि।
 दुश्शगुंसानुशगुंसाभ्यां घणेनानुघणेनं च।
 तेनान्यो(२) ऽस्मथ्समृच्छातै तमस्मै प्रसुवामसि।
 सं वर्चसा पयसा सं तनूभिरगन्महि
 मनसा सगंशिवेनं।
 त्वष्टा नो अत्र विदधातु रायोऽनुमार्ष्टु
 तन्वो(२) यद्विलिष्टम् ॥ 4 ॥

कृत्यां निर्ऋतिं च पञ्च च ॥ 4 ॥

आयुष्टे विश्वतो दधद्यमग्निर्वरेण्यः।
 पुनस्ते प्राण आयाति परा यक्ष्मगं सुवामि ते।
 आयुर्दा अग्ने हविषो जुषाणो
 घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि।
 घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेवं
 पुत्रमभिरक्षतादिमम्।

इ॒मम॑ग्र॒ आयु॑षे॒ वर्च॑से कृधि
 ति॒ग्ममो॑जो॒ वरु॑ण॒ सगं॑शिशाधि।
 मा॒तेवा॑स्मा॒ अदि॑ते॒ शर्म॑ यच्छु॒ विश्वे॑
 दे॒वा॒ जर॑दष्टि॒र्यथा॑ऽसन्त।
 अ॒ग्र॒ आयू॑ग्ंषि॒ पव॑स॒ आसु॑वोर्ज॒मिष॑श्च॒ नः।
 आ॒रे बा॑धस्व॒ दुच्छु॑ना॒म्।
 अ॒ग्ने॒ पव॑स्व॒ स्वपा॑ अ॒स्मे वर्च॑स्सु॒वीर्य॑म्।
 दध॑द्र॒यिं म॒यि पोष॑म्।
 अ॒ग्नि॒र्ऋषिः॑ पव॑मानः॒ पाश्च॑जन्यः॒ पुरो॑हितः।
 तमी॑महे॒ महा॑ग॒यम्।
 अ॒ग्ने॒ जा॒तान्प्र॑णु॒दा न॑स्स॒पत्नान्प्र॑त्यजा॒ताञ्जा॑तवेदो
 नुद॑स्व।
 अ॒स्मे दी॑दिहि॒ सुम॑ना॒ अहे॑ळ॒च्छर्म॑न्ते॒ स्याम॑
 त्रि॒वरू॑थ॒ उ॒द्भौ।
 सहे॑सा॒ जा॒तान्प्र॑णु॒दा न॑स्स॒पत्नान्प्र॑त्यजा॒ताञ्जा॑तवेदो
 नुद॑स्व।
 अधि॑ नो ब्रूहि॒ सुम॑न॒स्यमा॑नो॒ व॒यग्ं॑ स्या॒म
 प्र॑णु॒दा न॑स्स॒पत्नान्।
 अ॒ग्ने॒ यो नो॑ऽभितो॒ जनो॑ वृ॒को
 वारो॑ जिघा॒गंस॑ति।

ताग्स्त्वं वृत्रहञ्जहि वस्वस्मभ्यमाभर।
 अग्ने यो नोऽभिदासति समानो यश्च निष्ट्यः।
 तं वयग्ं समिधं कृत्वा
 तुभ्यमग्नेऽपि दध्मसि।
 यो नश्शपादशपतो यश्च नश्शपतश्शपात्।
 उषाश्च तस्मै निम्नुक्च सर्वं पापग्ं समूहताम्।
 यो नस्सपत्नो यो रणो मर्तोऽभिदासति देवाः।
 इध्मस्यैव प्रक्षायतो मा तस्योच्छेषि किञ्चन।
 यो मां द्वेष्टि जातवेदो यं चाहं द्वेष्मि यश्च माम्।
 सर्वाग्ंस्तानग्ने सन्दह याग्श्चाहं द्वेष्मि ये च माम्।
 यो अस्मभ्यमरातीयाद्यश्च नो द्वेषते जनः।
 निन्दाद्यो अस्मान्दिफसाच्च सर्वाग्ंस्तान्मष्मषा कुरु।
 सगंशितं मे ब्रह्म सगंशितं वीर्या(२)म् बलम्।
 सगंशितं क्षत्रं मे जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः।
 उदैषां बाहू अतिरमुद्वर्चो अथो बलम्।
 क्षिणोमि ब्रह्मणाऽमित्रानुन्नयामि स्वां(२) अहम्।
 पुनर्मनः पुनरायुर्म आगात्पुनश्चक्षुः पुनश्श्रोत्रं म्
 आगात्पुनः प्राणः पुनराधीतं म् आगात्।
 [पुनर्मनः पुनरायुर्म आगात्पुनश्चक्षुः पुनश्श्रोत्रं म्
 आगात्पुनः प्राणः पुनराकूतं म्
 आगात्पुनश्चित्तं पुनराधीतं म् आगात्।]

वैश्वान॒रो मेऽद॑ब्धस्तनूपा अव॑बाधतां
दुरि॒तानि॒ विश्वा॑ ॥ 5 ॥

पोषं॑ दध्मसि पुरोहि॑तश्च॒त्वारिं॑ च ॥ 5 ॥

वैश्वान॒राय॒ प्रति॑वेदयामो॒ यदी॑नृणगं
सं॒ङ्गरो॑ दे॒वता॑सु।

स ए॒तान्पाशा॑न्प्र॒मुच॑न्प्रवेद् स नो॑
मुश्चा॒तु दुरि॑तादव॒द्यात्।

वैश्वान॒रः पव॑यान्नः प॒वित्रै॑र्यथ्सं॒ङ्गर॑म॒भि
धावा॑म्या॒शाम्।

अना॑जान॒न्मन॑सा॒ याच॑मानो॒ यदत्रै॑नो॒
अव॑ तथ्सु॑वामि।

अ॒मी ये सु॒भगे॑ दि॒वि वि॒चृतौ॒ नाम॒ तार॑के।

प्रेहा॑मृत॑स्य यच्छ॑तामे॒तद्वृ॑द्धक॒मोच॑नम्।

विजि॑हीर्ष्व लो॒कान्कृ॑धि ब॒न्धान्मु॑ञ्चासि॒ बद्ध॑कम्।

योने॑रिव॒ प्रच्यु॑तो॒ गर्भ॑स्सर्वा॑न्प॒थो अ॑नुष्व।

स प्र॑जा॒नन्प्रति॑गृ॒ष्णीत॑ वि॒द्वान्प्र॒जाप॑तिः

प्रथ॑म॒जा ऋ॒तस्य॑।

अ॒स्माभि॑र्द॒त्तं ज॒रसः॑ प॒रस्ता॑दच्छि॒त्रं

तन्तु॑मनु॒ सञ्च॑रेम।

त॒तं तन्तु॑मन्वेके॒ अनु॑सञ्च॑रन्ति॒ येषा॑

दत्तं पित्र्यमायनवत्।
 अबन्ध्वेके ददतः प्रयच्छाद्वातुं
 चेच्छुक्नवागुंसस्वर्ग एषाम्।
 आरभेथामनुसग्रभेथागुं समानं
 पन्थामवथो घृतेन।
 यद्वां पूर्तं परिविष्टं यद्ग्नौ तस्मै
 गोत्रायेह जायापती सग्रभेथाम्।
 यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरं
 पितरं वा जिहिगंसिम।
 अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्य उन्नो
 नेषद्दुरिता यानि चकृम।
 भूमिर्माताऽदितिर्नो जनित्रं
 भ्राताऽन्तरिक्षमभिशस्त एनः।
 द्यौरनः पिता पितृयाच्छं भवासि जामि मित्वा
 मा विविथ्सि लोकात्।
 यत्र सुहार्दस्सुकृतो मदन्ते विहाय रोगं
 तन्वा(२)गुं स्वायाम्।
 अश्लोणाङ्गैरहुतास्वर्गे तत्र पश्येम
 पितरं च पुत्रम्।
 यदन्नमद्म्यनृतेन देवा दास्यन्नदास्यन्नुत
 वा करिष्यन्।

यद्देवानां चक्षुष्यागो अस्ति यदेव किञ्च
प्रतिजग्राहमग्निर्मा तस्मादनृणं कृणोतु।

यदन्नमन्नि बहुधा विरूपं वासो
हिरण्यमुत गाम्जामविम्।

यद्देवानां चक्षुष्यागो अस्ति यदेव किञ्च
प्रतिजग्राहमग्निर्मा तस्मादनृणं कृणोतु।

यन्मे मनसा वाचा कृतमेनः कदाचन।

[यन्मया मनसा वाचा कृतमेनः कदाचन।]

सर्वस्मान्मेळितो मोग्धि त्वग्ं हि

वेत्थं यथातथम् ॥ 6 ॥

[सर्वस्मात्तस्मान्मेळितो मोग्धि त्वग्ं हि

वेत्थं यथातथम् ॥ 6 ॥]

चरेम पुत्रग्ं षट्च ॥ 6 ॥

वातरशना ह वा ऋषयश्श्रमणा ऊर्ध्वमन्थिनो

बभूवुस्तानृषयोऽर्थमायग्गुस्ते

निलायमचरग्गुस्तेऽनुप्रविशुः कूश्माण्डानि

ताग्स्तेष्वन्वविन्दञ्छ्रद्धया च तपसा च

तानृषयोऽब्रुवन्कथा निलायं चरथेति त

ऋषीनब्रुवन्नमो वोऽस्तु भगवन्तोऽस्मिन्धाम्नि

केन वस्सपर्यामेति तानृषयोऽब्रुवन्पवित्रं नो

ब्रू॒त॒ ये॒ना॒रे॒प॒सं॒स्स्या॒मे॒ति॒ त॒ ए॒तानि॑
 सू॒क्तान्य॑पश्यन्॒ यद्दे॒वा दे॒व॒हेळ॑नं॒ यददी॑व्य॒नृण॑म॒हं
 ब॒भू॒वायु॑ष्टे वि॒श्वतो॑ दध॒दित्ये॒तैरा॒ज्यं जु॑हुत
 वैश्वान॒राय॒ प्रति॑वेदयाम॒ इत्यु॑पतिष्ठत॒
 यद॑र्वा॒चीन॒मेनो॑ भ्रूणह॒त्याया॒स्तस्मा॑न्मोक्ष्यध्व॒
 इति॒ त ए॒तैर॑जुहवु॒स्तेऽरे॒पसो॑ऽभवन्कर्मा -
 दिष्वे॒तैर्जु॑ह्यात्पू॒तो दे॒वलो॒कान्थ्सम॑श्रुते ॥ 7 ॥

कू॒श्मा॒ण्डैर्जु॑ह्याद्योऽपू॒त इव॒ मन्ये॑त॒ यथा॑ स्ते॒नो
 यथा॑ भ्रूण॒हैव॑मेष भ॒वति॒ योऽयो॑नौ॒ रेत॑स्सि॒ञ्चति॒
 यद॑र्वा॒चीन॒मेनो॑ भ्रूणह॒त्याया॒स्तस्मा॑न्मुच्यते॒
 याव॑दे॒नो दी॒क्षामु॑पैति दीक्षित ए॒तैस्स॑त॒ति
 जु॑होति संव॒त्सरं॑ दी॒क्षितो॑ भ॒वति
 संव॒त्सरा॑दे॒वात्मानं॑ पुनीते॒ मासं॑ दीक्षितो
 भ॒वति॒ यो मा॑स॒स्स संव॑त्सर॒स्सं॑व॒त्सरा॑दे॒वात्मानं॑
 पुनीते॒ चतु॑र्विंशति॒गुं रात्री॑र्दीक्षितो भ॒वति॒
 चतु॑र्विंशति॒रर्ध॑मा॒सास्सं॑व॒त्सर॒स्सं॑व॒त्सरा॑दे॒वात्मानं॑
 पुनीते॒ द्वाद॑श॒ रात्री॑र्दीक्षितो भ॒वति॒ द्वाद॑श॒
 मासा॑स्सं॑व॒त्सर॒स्सं॑व॒त्सरा॑दे॒वात्मानं॑ पुनीते॒
 षड्रात्री॑र्दीक्षितो भ॒वति॒ षड्वा
 ऋ॒तव॑स्सं॑व॒त्सर॒स्सं॑व॒त्सरा॑दे॒वात्मानं॑ पुनीते

ति॒स्रो रात्री॑र्दीक्षि॒तो भ॑वति त्रि॒पदा॑
गाय॒त्री गा॑यत्रि॒या ए॒वात्मानं॑ पुनी॒ते न
मा॒गुंस॑मंश्रीया॒न्न स्त्रिय॑मुपे॒या॒न्नोपर्या॑सीत्
जुगु॑प्से॒तानृ॑ता॒त्पयो॑ ब्राह्म॒णस्य॑ व्र॒तं य॑वा॒गू
रा॑ज॒न्यस्या॑मि॒क्षा वैश्य॑स्याथो॑ सौ॒म्येऽप्य॑ध्व॒र
ए॒तद्ब्र॑तं ब्रू॒याद्य॑दि॒ मन्ये॑तोप॒दस्या॑मी॒त्योदनं॑
धा॒नास्स॑त्कू॒न्धृत॑मित्यनु॒व्रत॑येदा॒त्मनो॑ऽनु॒पदा॑साय ॥ ८ ॥

अ॒जान् ह॒ वै पृ॑श्री॒गस्त॑प॒स्यमा॑ना॒न्ब्रह्मं॑
स्वय॑म्ब॒भ्यान॑र्ष॒त्त ऋ॑षयोऽभव॒न्तदृ॑षी॒णामृ॑षि॒त्वं
तां दे॒वता॑मुपा॒तिष्ठ॑न्त य॒ज्ञका॑मा॒स्त ए॒तं
ब्र॑ह्मय॒ज्ञम॑पश्य॒न्तमा॑ऽह॒रन्ते॑ना॒यज॑न्त
यदृ॒चोऽध्य॑गी॒षत् ताः॑ पय॑ आहु॒तयो
दे॒वाना॑मभव॒न् यद्य॑जू॒र्षि घृ॑ताहु॒तयो॑ यथ्सामा॒नि
सोमा॑हु॒तयो॑ यदथ॑र्वाङ्गि॒रसो॑ मध्वा॒हुतयो॑
यद्ब्रा॑ह्म॒णानी॑तिहा॒सान्पुरा॑णानि॒ कल्पा॑न्गाथां
नारा॑श॒गुंसी॑र्मेदाहु॒तयो॑ दे॒वाना॑मभव॒न्ताभिः॑ क्षु॒धं
पा॒प्मान॑मपा॒घ्नन्न॑प॒हत॑पाप्मानो दे॒वास्स्व॑र्गं
लो॒कमा॑य॒न्ब्रह्म॑ण॒स्सायु॑ज्य॒मृष॑योऽगच्छ॒न् ॥ ९ ॥

पञ्च॒ वा ए॒ते म॑हाय॒ज्ञास्स॑त॒ति प्र॑ता॒यन्ते
स॒तति॑ सन्तिष्ठ॒न्ते दे॒वय॑ज्ञः पि॒तृय॑ज्ञो

भू॒तय॒ज्ञो म॑नुष्यय॒ज्ञो ब्र॑ह्मय॒ज्ञ इति॒ यद॒ग्नौ
 जु॒होत्य॒पि स॒मिधं॒ तद्दे॒वय॒ज्ञस्सन्ति॑ष्ठते
 यत्पि॒तृभ्य॑स्स्व॒धा क॒रोत्य॒प्य॒पस्त॒पितृ॑य॒ज्ञस्सन्ति॑ष्ठते
 यद्भू॒तेभ्यो॑ ब॒लिग्ं ह॑रति॒ तद्भू॒तय॒ज्ञस्सन्ति॑ष्ठते
 यद्ब्रा॑ह्म॒णेभ्यो॑ऽन्नं ददाति॒ तन्म॑नुष्यय॒ज्ञस्सन्ति॑ष्ठते
 यथ्स्वा॑ध्याय॒मधी॑यी॒तैका॑म॒प्यृचं॑ यजु॒स्सामं॑ वा
 तद्ब्र॑ह्मय॒ज्ञस्सन्ति॑ष्ठते॒ यदृ॒चोऽधी॑ते॒ पय॑सः
 कू॒ल्या॑ अस्य पि॒तृन्थ॒स्वधा॒ अ॒भिव॑हन्ति
 यद्य॒जूग्ं॑षि घृ॒तस्य॑ कू॒ल्या॒ यथ्सा॑मानि॒ सोमं॑
 ए॒भ्यः प॑वते॒ यदथ॑र्वाङ्गि॒रसो॒ मधोः॑ कू॒ल्या॒
 यद्ब्रा॑ह्म॒णानी॑तिहा॒सान्पु॑रा॒णानि॒ कल्पा॒न्गाथा॑
 नारा॑श॒गुंसी॑र्मेद॒सः कू॒ल्या॑ अस्य पि॒तृन्थ॒स्वधा॒
 अ॒भिव॑हन्ति॒ यदृ॒चोऽधी॑ते॒ पय॑ आहुतिभिरे॒व
 तद्दे॒वाग्स्त॑र्पयति॒ यद्य॒जूग्ं॑षि घृ॒ताहु॑तिभि॒र्यथ्सा॑मानि॒
 सोमा॑हुतिभि॒र्यदथ॑र्वाङ्गि॒रसो॒
 मध्वा॑हुतिभि॒र्यद्ब्रा॑ह्म॒णानी॑तिहा॒सान्पु॑रा॒णानि॒
 कल्पा॒न्गाथा॑ नारा॑श॒गुंसी॑र्मेदाहुतिभिरे॒व
 तद्दे॒वाग्स्त॑र्पयति॒ त ए॑नं तृ॒प्ता आ॑युषा
 तेज॑सा॒ वर्च॑सा श्रि॒या यश॑सा
 ब्र॒ह्मव॑र्च॒सेना॒न्नाद्ये॑न च तर्पयन्ति ॥ 10 ॥

ब्रह्मयज्ञेन॑ यक्ष्यमाणः॑ प्राच्यां॑ दिशि
 ग्रामाद॑च्छदिर्द॒र्श उदी॑च्यां प्रागुदी॒च्यां वो॒दित॑
 आदित्ये॑ दक्षिण॒त उ॑पवीयो॑पविश्य
 हस्ता॑ववनिज्य॒ त्रिरा॑चामेद्द्विः प॑रिमृज्य
 सकृदु॑पस्पृश्य॒ शिर॒श्चक्षु॑षी॒ नासिके॑
 श्रोत्रे॑ हृदय॑मालभ्य॒ यत्त्रिरा॑चामति॒ तेन॑
 ऋचः॑ प्रीणाति॒ यद्द्विः॑ प॑रिमृजति॒ तेन॑
 यजु॑र्गुंषि॒ यत्सकृदु॑पस्पृशति॒ तेन॑ सामानि॒

[यत्सव्यं पाणिं पादौ प्रोक्षति]

यच्छिर॒श्चक्षु॑षी॒ नासिके॑ श्रोत्रे
 हृदय॑मालभते॒ तेनाथ॑र्वाङ्गिरसो॑
 ब्राह्म॑णानीतिहा॒सान्पुरा॑णानि॒ कल्पान्गाथा॑
 नारा॑श्गुंसीः प्रीणाति॒ दर्भा॑णां
 महदु॑पस्तीर्यो॒पस्थं॑ कृत्वा
 प्राडा॑सीनस्स्वाध्याय॒मधी॑यीतापां वा
 एष॑ औषधीना॒गुं रसो॑ यद्दर्भा॒स्सर॑समेव
 ब्रह्म॑ कुरुते दक्षिणोत्त॒रौ पा॒णी [पा॒णीपा॒दौ]
 कृत्वा स॑प॒वित्रा॒वोमि॑ति॒ प्रति॑पद्यत ए॒तद्वै
 यजु॑स्त्रयीं विद्यां प्रत्ये॒षा वागे॑तत्प॒रम॑क्षरं
 तदे॒तदृ॒चाऽभ्यु॑क्त मृ॒चो अ॒क्षरे॑ पर॒मे

व्योमन् यस्मिन्देवा अधि विश्वे
 निषेदुर्यस्तन्न वेद् किमृचा करिष्यति य
 इत्तद्विदुस्त इमे समांसत इति त्रीनेव
 प्रायुङ्क्त भूर्भुवस्स्वरित्याहैतद्वै वाचस्सत्यं
 यदेव वाचस्सत्यं तत्प्रायुङ्क्ताथं
 सावित्रीं गायत्रीं त्रिरन्वाह
 पच्छोऽर्धर्चशोऽनवानगं सविता श्रियः
 प्रसविता श्रियमेवाप्रोत्यथो प्रज्ञातयैव
 प्रतिपदा छन्दाग्सि प्रतिपद्यते ॥ 11 ॥

ग्रामे मनसा स्वाध्यायमधीयीत् दिवा नक्तं
 वेति ह स्माह शौच आह्वेय
 उतारण्येऽबलं उत वाचोत तिष्ठन्नुत
 ब्रजन्नुतासीन उत शयानोऽधीयीतैव
 स्वाध्यायं तपस्वी पुण्यो भवति य एवं
 विद्वान्स्वाध्यायमधीते नमो ब्रह्मणे
 नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः।
 नमो वाचे नमो वाचस्पतये
 नमो विष्णवे बृहते करोमि ॥ 12 ॥

मध्यन्दिने प्रबलमधीयीतासौ खलु वावैष
 आदित्यो यद्ब्राह्मणस्तस्मात्तर्हि

तेक्षिणं॑ तपति॒ तदेषा॑ऽभ्युक्ता।
 चि॒त्रं दे॒वाना॑मुद॒गादनी॑कं
 चक्षु॑र्मि॒त्रस्य॒ वरु॑णस्या॒ग्नेः।
 आऽप्रा॒ द्यावा॑पृथि॒वी अ॒न्तरि॑क्ष॒गं सूर्य॑ आ॒त्मा
 जग॑तस्त॒स्थुष॑श्चेति॒ स वा ए॒ष य॒ज्ञस्सद्यः॑
 प्रता॑यते स॒द्यस्सन्ति॑ष्ठते॒ तस्य॒ प्राक्सा॒यम॑वभृथो
 नमो॑ ब्रह्म॒ण इति॑ परि॒धानी॑यां॒ त्रिरन्वा॑हाप
 उ॒पस्पृ॑श्यं गृ॒हाने॑ति॒ ततो॒ यत्किञ्च
 ददा॑ति॒ सा दक्षि॑णा ॥ 13 ॥

तस्य॒ वा ए॒तस्य॑ य॒ज्ञस्य॒ मेघो॑ ह॒विर्धानं॑
 वि॒द्युद॒ग्निर्व॑र्ष॒गं ह॒विस्स्त॑नयि॒तुर्वष॑ट्कारो
 यद॑व॒स्फूर्जा॑ति॒ सोऽनु॑वषट्कारो
 वा॒युरा॒त्माऽमा॑वा॒स्यां स्विष्ट॑कृद्य ए॒वं
 वि॒द्वान्मे॒घे व॑र्षति॒ वि॒द्योत॑माने स्त॒नय॑त्यव॒स्फूर्जा॑ति
 प॒व॑माने वा॒याव॑मावा॒स्याया॑ग् स्वाध्या॒यम॑धी॒ते
 तपं॑ ए॒व तत्त॑प्यते॒ तपो॑ हि स्वाध्या॒य
 इत्यु॑त्त॒मं नाक॑ग् रोहत्युत्त॒मस्स॑मा॒नानां॑
 भवति॒ याव॑न्तग् ह॒ वा इ॒मां वि॒त्तस्य॑
 पूर्णा॑ दद॒ध्वर्गं॑ लो॒कं ज॑यति॒ ताव॑न्तं लो॒कं
 ज॑यति॒ भूया॑ग्सं चाक्ष॒य्यं

चापं पुनर्मृत्युं जयति ब्रह्मणस्सायुज्यं गच्छति ॥ 14 ॥

तस्य वा एतस्य यज्ञस्य द्वावनध्यायौ
यदाऽऽत्माऽशुचिर्यद्देशस्समृद्धिर्देवतानि
य एवं विद्वान्महारात्र उषस्युदिते
ब्रजग्गुस्तिष्ठन्नासीनश्शयानोऽरण्ये
ग्रामे वा यावत्तरसग्ग्ं स्वाध्यायमधीते
सर्वान्तलोकाञ्जयति सर्वान्तोकाननृणोऽनुसञ्चरति
तदेषाऽभ्युक्ता।

अनृणा अस्मिन्ननृणाः परस्मिग्गस्तृतीये
लोके अनृणास्स्याम।

ये देवयाना उत पितृयाणास्सर्वान्पथो
अनृणा आक्षीयेमेत्यग्निं वै जातं पाप्मा
जग्राह तं देवा आहुतीभिः पाप्मानमपाघ्नन्नाहुतीनां
यज्ञेन यज्ञस्य दक्षिणाभिर्दक्षिणानां
ब्राह्मणेन ब्राह्मणस्य छन्दोभिश्छन्दसाग्
स्वध्यायेनापहतपाप्मा स्वाध्यायो देवपवित्रं वा
एतत्तं योऽनूश्मृजत्यभागो वाचि भवत्यभागो
नाके तदेषाऽभ्युक्ता।

यस्तित्याजं सखिविदग्ं सखायं न तस्य
वाच्यपि भागो अस्ति।

यदीग्ं शृणोत्यलकग्ं शृणोति न हि प्रवेदं
 सुकृतस्य पन्थामिति तस्मात्स्वाध्यायोऽध्यैतव्यो
 यं यं क्रतुमधीते तेन तेनास्येष्टं
 भवत्यग्नेर्वायोरोदित्यस्य सायुज्यं
 गच्छति तदेषाऽभ्युक्ता।

ये अर्वाङ्मुत वा पुराणे वेदं विद्वाग्ंसमभितो
 वदन्त्यादित्यमेव ते परिवदन्ति सर्वे अग्निं द्वितीयं
 तृतीयं च हृग्ंसमिति यावतीर्वे देवतास्तास्सर्वा
 वेदविदिं ब्राह्मणे वसन्ति तस्माद्ब्राह्मणेभ्यो
 वेदविद्भ्यो दिवे दिवे नमस्कुर्यान्नाश्लीलं
 कीर्तयेदेता एव देवताः प्रीणाति ॥ 15 ॥

रिच्यंत इव वा एष प्रेव रिच्यते यो
 याजयति प्रति वा गृह्णाति याजयित्वा प्रतिगृह्य
 वाऽनश्नन्तिस्स्वाध्यायं वेदमधीयीत त्रिरात्रं वा
 सावित्रीं गायत्रीमन्वातिरेचयति वरो दक्षिणा
 वरैणैव वरग्ं स्पृणोत्यात्मा हि वरः ॥ 16 ॥

दुहे ह वा एष छन्दाग्सि यो याजयति स येन
 यज्ञक्रतुना याजयेत्सोऽरण्यं परेत्यं शुचौ देशे
 स्वाध्यायमेवैनमधीयन्नासीत तस्यानशनं दीक्षा
 स्थानमुपसद् आसनं सुत्या वाग्जुहूर्मनं

उप॒भृ॒द्धृ॒तिर्ध्रु॒वा प्रा॒णो ह॒विस्सामा॑ध्व॒र्युस्स वा
ए॒ष य॒ज्ञः प्रा॒णदक्षि॑णोऽन॒न्तदक्षि॑ण॒स्समृ॑द्धतरः ॥ 17 ॥

क॒ति॒धाऽव॑की॒र्णी प्र॒वि॒शति॑ चतु॒र्धेत्या॑हर्ब्रह्मवा॒दिनो॑
म॒रुतः॑ प्रा॒णैरिन्द्रं॑ बले॒न बृ॒हस्पति॑
ब्रह्मवर्च॑सेना॒ग्निमे॒वेत॑रेण॒ सर्वेण॑ तस्यैतां
प्रायश्चित्तिं॑ वि॒दाश्च॑कार सु॒देवः का॑श्यपो यो
ब्रह्मचा॒र्यव॑किरे॒दमावा॑स्याया॒गुं रात्र्या॑म॒ग्निं
प्र॒णीयो॑पसमा॒धाय॑ द्विराज्य॑स्योप॒घातं॑ जुहोति
कामाव॑की॒र्णोऽस्म्यव॑की॒र्णोऽस्मि॒ काम॑ कामा॒य
स्वाहा॑ कामाभि॑द्रु॒ग्धोऽस्म्यभि॑द्रु॒ग्धोऽस्मि॒ काम॑
कामा॒य स्वा॑हेत्य॒मृतं॑ वा आज्य॑म॒मृतमे॒वात्म॑न्ध॒त्ते
हु॒त्वा प्र॑य॒ताञ्जलिः॑ कवा॑तिर्य॒ङ्मुग्नि॑म॒भिम॑न्त्रयेत् सं मां
सिञ्चन्तु॑ म॒रुत॑स्समिन्द्र॒स्सं बृ॒हस्पतिः॑ ।

सं मा॒ऽयम॒ग्निस्सिञ्च॑त्वायु॒षा च॒ बले॑न
चायु॑ष्मन्तं करोत॒ मेति॑ प्रति॒ हास्मै॑ म॒रुतः॑
प्रा॒णान्द॑धति॒ प्रतीन्द्रो॑ बलं॒ प्रति॑
बृ॒हस्पति॑र्ब्रह्मवर्च॒सं प्रत्य॒ग्निरि॒तर॒थ्सर्व॑गुं
सर्व॑तनु॒र्भूत्वा॑ सर्व॒मायु॑रेति॒ त्रिर॒भिम॑न्त्रयेत्
त्रिष॑त्या॒ हि दे॒वा योऽपू॑त इव॒ मन्ये॑त्
स इ॒त्थं जु॑हयादि॒त्थम॒भिम॑न्त्रयेत् पुनी॑त

ए॒वात्मा॑न॒मायु॑रे॒वात्म॑न्ध॒त्ते व॒रो दक्षि॑णा
व॒रेणै॒व वर॑ग्गं स्पृ॒णोत्या॒त्मा हि वरः॑ ॥ 18 ॥

भूः प्र॒पद्ये॒ भुवः॑ प्र॒पद्ये॒ स्वः प्र॒पद्ये॒
भूर्भू॒वस्स्वः॑ प्र॒पद्ये॒ ब्रह्म॑ प्र॒पद्ये॒ ब्रह्म॑को॒शं
प्र॒पद्ये॒ऽमृतं॑ प्र॒पद्ये॒ऽमृत॑को॒शं प्र॒पद्ये॒ चतु॑र्जा॒लं
ब्र॒ह्मको॑शं यं मृ॒त्युर्ना॒वप॑श्यति॒ तं प्र॒पद्ये॒
दे॒वान्प्र॒पद्ये॒ देव॑पुरं प्र॒पद्ये॒ परी॑वृ॒तो
व॒रीवृ॑तो ब्रह्म॑णा॒ वर्म॑णा॒ऽहं तेज॑सा
कश्य॑पस्य॒ यस्मै॒ नम॑स्तच्छि॒रो धर्मो॑ मूर्धा॒नं
ब्र॒ह्मोत्त॑रा॒ हनु॑र्य॒ज्ञोऽध॑रा॒ विष्णु॑र॒हृद॑यं
सं॒वत्स॑रः प्र॒जन॑न॒मश्चि॑नौ॒ पूर्व॑पादा॒वत्रि॑र्मध्यं
मि॒त्राव॑रु॒णाव॑पर॒पादा॑व॒ग्निः पु॒च्छ॑स्य प्रथ॒मं
काण्डं॑ तत् इन्द्र॒स्ततः॑ प्र॒जाप॑तिर॒भयं॑
चतु॑र्थं स वा ए॒ष दि॒व्यश्शा॑क्व॒रश्शि॑शु॒मार॒स्तं
ह॒ य ए॒वं वेदा॑पं पु॒नर्मृ॑त्युं ज॒यति॑ ज॒यति॑
स्व॒र्गं लो॒कं नाऽध्व॑नि॒ प्रमी॑यते
ना॒प्सु प्र॑मी॒यते॒ नाऽग्नौ॑ प्र॒मी॑यते
[नाऽग्नौ॑ प्र॒मी॑यते॒ नाऽप्सु॑ प्र॒मी॑यते]
ना॒न॒पत्यः॑ प्र॒मी॑यते॒ ल॒घ्वान्नो॑ भवति
ध्रु॒वस्त्वम॑सि ध्रु॒वस्य॑ क्षि॒तम॑सि॒ त्वं

भू॒ताना॒मधि॑पतिरसि॒ त्वं भू॒ताना॒ग्
 श्रेष्ठो॑ऽसि॒ त्वां भू॒तान्युप॑पर्यावर्तन्ते
 नम॑स्ते॒ नम॒स्सर्वं॑ ते॒ नमः॑ ॥ 19 ॥

[नम॑स्ते॒ नम॒स्सर्वं॑ ते॒ नमो॑ नम॑श्शिशुकुमाराय॒ नमः॑ ॥ 19 ॥]

[नमः॑ प्रा॒च्यै दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्रति॑वसन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च॒ नमो॑ नमो
 दक्षि॑णायै दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्रति॑वसन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च॒ नमो॑ नमः
 प्रती॑च्यै दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्रति॑वसन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च॒ नमो॑ नम
 उदी॑च्यै दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्रति॑वसन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च॒ नमो॑ नम
 ऊ॒र्ध्वायै॑ दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्रति॑वसन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च
 नमो॑ नमो॑ऽध॒रायै॑ दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्रति॑वसन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च
 नमो॑ नमो॑ऽवा॒न्तरा॑यै दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्रति॑वसन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च
 नमो॑ नमो॑ गङ्गा॒यमु॒नयो॑र्मध्ये ये॑ वस॒न्ति॒ ते मे
 प्रस॑न्नात्मानश्चिरं जी॒वितं॑ वर्ध॒यन्ति॑

नमो गङ्गायमुनयोर्मुनिभ्यश्च

नमो नमो गङ्गायमुनयोर्मुनिभ्यश्च नमः ॥ 20 ॥

सह रक्षागंसि यद्देवा यददीव्यन्नायुष्टे वैश्वानराय वातरशना ह
कूश्माण्डैरजान् ह पञ्च ब्रह्मयज्ञेन ग्रामे मध्यन्दिने तस्य वै
मेघस्तस्य वै द्वौ रिच्यते दुहे ह कतिधाऽवकीर्णा भूरेकान्नविंशतिः ॥ 20 ॥

सह वातरशना दुहे ह त्रयोविंशतिः ॥ 20 ॥

[सह रक्षागंसि यद्देवास्सप्तदश यददीव्यन्पञ्चदशायुष्टे
चतुस्त्रिंशद्वैशानराय षड्विंशतिर्वातरशना ह
कूश्माण्डैरजान् ह पञ्च ब्रह्मयज्ञेन ग्रामे मध्यन्दिने तस्य
वै मेघस्तस्य वै द्वौ रिच्यते दुहे ह कतिधाऽवकीर्णा
भूर्नमः प्राच्यै विंशतिः ॥ 20 ॥]

[सह ब्रह्मयज्ञेन विंशतिः ॥ 20 ॥]

ओं।

नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्रये
नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः।

नमो वाचे नमो वाचस्पतये
नमो विष्णवे बृहते करोमि।

ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ हरिः ओ(३)म् ॥

॥ इति कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय आरण्यके द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः ॥